

รายงานการเข้าร่วม การประชุมวิชาการระดับชาติด้านการศึกษาทั่วไป ประจำปี 2565

เรื่อง กระบวนทัศน์ใหม่ของการศึกษาทั่วไป

สรุปโดย ผศ.นันทิดา อนันตชัย

ในวันที่ 25-26 สิงหาคม 2565 มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ได้จัดการประชุมวิชาการ เรื่อง กระบวนทัศน์ใหม่ของการศึกษาทั่วไป จากการเข้าร่วมการประชุมวิชาการครั้งนี้ ข้าพเจ้าได้รับองค์ความรู้เกี่ยวกับการจัดการศึกษาในวิชาการศึกษาทั่วไป มีความเข้าใจและสามารถนำมาปรับใช้ในการเรียนการสอนในรายวิชาที่ข้าพเจ้ารับผิดชอบเพื่อให้ตรงตามวัตถุประสงค์หลักของการเรียนในวิชาการศึกษาทั่วไปที่มุ่งเน้นให้ผู้เรียนได้พัฒนาทักษะความเป็นพลเมืองที่สมบูรณ์อันเป็นที่ต้องการของสังคม ซึ่งสรุปได้ดังนี้

ปาฐกถาเรื่อง กระบวนทัศน์ใหม่ของการศึกษาทั่วไประดับอุดมศึกษา (New Paradigm of General Education in Higher Education) โดย ศาสตราจารย์ ดร.วิจิตร ศรีสอาน

วิชาศึกษาทั่วไป (GENERAL EDUCATION) ในระดับอุดมศึกษามีความมุ่งเน้นที่ต้องการช่วยพัฒนาทักษะทางสังคม บ่มเพาะผู้เรียน ให้มีความรู้ความรับผิดชอบ และอยู่ร่วมในสังคมได้อย่างปกติสุข ซึ่งในอดีตวิชาศึกษาทั่วไปเป็นที่รู้จักในชื่อ “วิชาพื้นฐาน”

วิวัฒนาการของการศึกษาทั่วไปตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน

1. ยุคก่อกำเนิดมหาวิทยาลัยในศตวรรษที่ 12-13 เป็นยุคสมัยกลาง (Middle Ages) ที่มหาวิทยาลัยต่างๆ ผลิตบัณฑิต ระดับปริญญาโดยจัดหลักสูตร “ศิลปศาสตร์และวิชาชีวะ” ซึ่งมีการจัดการเรียนการสอน 2 ด้าน ได้แก่

(1) ด้าน “ศิลปศาสตร์” เพื่อพัฒนาความเป็นมนุษย์สมบูรณ์โดยเน้น “ศิลปศาสตร์เจ็ดประการ (Seven Liberal Arts)” ได้แก่ วิชาไวยากรณ์ (Grammar) วาทศิลป์ (Rhetoric) ตรรกวิทยา (Logic) เลขคณิต (Arithmetic) เรขาคณิต (Geometry) ดาราศาสตร์ (Astronomy) และดนตรี (Music) เน้นพัฒนาผู้เรียนให้เป็นคนเก่งและคนดี

(2) การเรียนการสอนด้านวิชาชีวะ อาทิ กฎหมาย ศาสนา และ แพทยศาสตร์ เป็นต้น

2. สมัยใหม่ (ศตวรรษที่ 14-ปัจจุบัน) มหาวิทยาลัยเน้นผลิตบัณฑิตระดับปริญญา โดยเน้น “ความสมดุล ระหว่าง การศึกษาวิชาชีวะเฉพาะด้านต่างๆ (Depth) และวิชาศึกษาทั่วไป (Breadth) เพื่อธำรงรักษามรดกทางวัฒนธรรมและความเป็นพลเมืองร่วมกัน ดังคำกล่าวของปรัชญาเมธีชาวอังกฤษ John Stuart Mill ที่ว่า “Men are Men Before They are Lawyers or Physicians or Manufacturers; and if you make them **capable and sensible** men they will make themselves capable and sensible lawyers and physicians.” คือการจะพัฒนาคนให้ไปประกอบวิชาชีวะ ทำงานต่างๆ ได้ จะต้องพัฒนาให้คนมีความเป็นคนก่อน คือมีเหตุมีผล มีคุณธรรม มีสติสัมปชัญญะ เน้น 2 คำ คือ capable และ sensible

3. ปัจจุบันการจัดวิชาศึกษาทั่วไป เป็นวิชาทั่วไปที่แท้จริง ไม่ใช่พื้นฐานวิชาชีวะ ซึ่งมีเป้าหมายหลักดังนี้

- ส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดการคิดวิเคราะห์ตระหนักถึงสิ่งแวดล้อมและสิ่งที่อยู่รอบๆ ตัว

- ต้องการจัดให้ผู้เรียนมีประสบการณ์ร่วมกันและเข้าถึงชุดความรู้ในเรื่องที่สนใจ

- โดยทั่วไปจะเน้นให้เข้าใจว่าเป็นบุคคลที่ไม่อยู่โดดเดี่ยว แต่ต้องอยู่ร่วมกับผู้อื่น

แนวโน้มของการศึกษาที่มีผลต่อการจัดวิชาศึกษาทั่วไป

1. Learning from Everywhere คนสามารถเรียนรู้ได้ทุกที่

2. Active Learning

3. ทักษะการสอนที่ยังคงใช้ได้คือ การคิดวิเคราะห์และการคิดริเริ่มสร้างสรรค์ (Critical & Creative Thinking)

4. Formative Assessment รูปแบบการวัดและประเมินผลที่เปลี่ยนไป

สำหรับกระบวนการจัดวิชาเพื่อการศึกษาทั่วไปในประเทศไทย สามารถจำแนกออกเป็นรายวิชาหรือบูรณาการ แต่ให้เนื้อหายังคงครอบคลุมวิชาทางมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ ภาษา วิทยาศาสตร์และคณิตศาสตร์ โดยสามารถบูรณาการในลักษณะใดก็ได้ ซึ่งสถาบันการศึกษาไทย จัดการเรียนรู้ได้หลายลักษณะ เช่น

- 1) จัดจำแนกรายวิชา ภายในแต่ละหมวด
- 2) จัดข้ามหมวดแบบสหวิชาโดยให้มีการผสมผสานเนื้อหาวิชา
- 3) จัดในรูปแบบบูรณาการกับปัญหาสังคม เช่น รายวิชามนุษย์กับสังคม มนุษย์กับสิ่งแวดล้อม วิทยาศาสตร์กับสังคม
- 4) จัดในลักษณะอื่นๆ ที่สามารถส่งเสริมทักษะความเป็นพลเมืองในศตวรรษที่ 21 หรือเป้าหมายเพื่อการพัฒนาที่

ตาม Sustainable Development Goals (SDGs)

ทั้งนี้ ศาสตราจารย์ ดร.วิจิตร ย้ำว่าสำหรับในปัจจุบันควรเน้นการจัดการศึกษาตั้งแต่ตัวอย่างในลักษณะที่ 2, 3 และ 4 ให้เกิดขึ้น

การอภิปราย เรื่อง การจัดการศึกษาในหมวดวิชาศึกษาทั่วไปเพื่อสอดคล้องกับมาตรฐานหลักสูตรการศึกษา ระดับอุดมศึกษา พ.ศ. 2565

จากเกณฑ์มาตรฐานหลักสูตรระดับอนุปริญญาและปริญญาตรี ปี2565 กำหนดให้หลักสูตรต้องจัดให้มีการศึกษาทั่วไปเป็นส่วนหนึ่งของหลักสูตร โดยให้มีจำนวนหน่วยกิตไม่น้อยกว่า 24 หน่วยกิต เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ของวิชาศึกษาทั่วไป โดยต้องมีการวัดประเมินผลที่สะท้อนถึงการได้บรรลุผลลัพธ์การเรียนรู้ของผู้เรียนที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของวิชาศึกษาทั่วไป

หมวดวิชาศึกษาทั่วไป หมายถึง วิชาที่เสริมสร้างความเป็นมนุษย์ที่พร้อมสำหรับโลกในปัจจุบันและอนาคต เพื่อให้เป็นบุคคลใฝ่รู้และมีทักษะที่จำเป็น สำหรับศตวรรษ 21 ที่อย่างครบถ้วน เป็นผู้ตระหนักรู้ถึงการบูรณาการศาสตร์ต่างๆ ในการพัฒนาหรือแก้ไขปัญหา เป็นผู้ที่สามารถสร้างโอกาส และคุณค่าให้ตนเองและสังคม รู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงของสังคมและของโลก เป็นพลเมืองที่เข้มแข็ง มีจริยธรรมและยึดมั่นในสิ่งที่ถูกต้อง รู้คุณค่าและรักษาชาติกำเนิด ร่วมมือรวมพลังเพื่อสร้างสรรค์และพัฒนาสังคมอย่างยั่งยืนเป็นพลเมืองที่มีคุณค่าของสังคม

ทั้งนี้ รศ.ดร.บัณฑิต จิพากร ได้อธิบายเพิ่มเติมที่น่าสนใจ “การศึกษาที่เกิดขึ้นในอดีตเป็นการศึกษาเพื่อพัฒนานักวิชาการนักวิชาชีพเพื่อให้สามารถมีความรู้ปฏิบัติงานเฉพาะวิชาชีพ ไม่ได้เน้นการศึกษาทั่วไป แต่ในปัจจุบัน การจัดการศึกษาคือการให้คนได้รับการศึกษาที่แท้จริง เน้นให้คนใฝ่รู้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ เป็นพลเมืองที่มีคุณค่าของสังคม ต้องไม่ทำให้สังคมได้รับความเดือดร้อน การบูรณาการต้องเกิดขึ้น ต้องเปลี่ยนระบบนิเวศของการจัดการเรียนการสอนวิชาศึกษาทั่วไป สิ่งที่ไม่ใช่ถือเป็นความเข้าใจผิดที่เกิดขึ้น เช่น การหารายวิชาให้นักเรียนระดับมัธยม 6 มาเรียนก่อนเข้าศึกษาจริงเพื่อให้มีหน่วยกิต”

คำถาม : ควรจัดระบบนิเวศอย่างไรเพื่อช่วยให้ผู้เรียนบรรลุวัตถุประสงค์การศึกษาทั่วไปที่แท้จริง?

คำตอบคือเราต้องมองว่าโลกใหม่ในปัจจุบันและอนาคตว่าคนแบบไหนที่ถือว่าเป็นคนได้รับการศึกษา จะต้องให้นิยามใหม่ แล้วจึงพิจารณาพันธกิจและปณิธานของสถาบันการศึกษาว่าต้องการบัณฑิตที่มีการศึกษาอย่างไร จึงนำมากำหนดหลักสูตรว่าจะต้องจัดการเรียนการสอนอย่างไร โดยพิจารณาตามกรอบวัตถุประสงค์ของการศึกษาทั่วไป โดยอาจจัดเป็นรายวิชาหรือกิจกรรมที่ส่งเสริมการศึกษาทั่วไป

ประเด็นที่เสนอให้นำมาพิจารณาว่าการจัดการศึกษาควรจัดอย่างไร สรุปได้ดังนี้

1) คนมีอายุยืนขึ้น เป็นหนุ่มสาวนานขึ้น ส่งผลให้คนหนึ่งคนมีฉากชีวิตมากกว่าหนึ่งฉาก มีการทำงานแบบ New life ดังนั้นการสะสมเงินอย่างเดียวอาจไม่เพียงพอ แต่คนจะมองหากการสะสมชีวิต

2) สังคมอนาคตคนทำงานได้ทันที มีทักษะชีวิต ทักษะการทำงาน ทักษะผสมผสาน ซึ่งจะทำให้ความสนใจทักษะมากกว่าปริญญาที่ได้รับ

3) ลักษณะงานที่เป็น Routine จะถูก Automate ควรพิจารณาว่าในอนาคตคนจะอยู่ตรงส่วนไหน ต้องการคนที่รู้กว้างทำงานได้หลายแบบหรือต้องการคนที่รู้ลึกมากกว่ากัน

4) ทราบสกลิปต้องสะท้อนว่าบัณฑิตทำอะไรได้บ้าง ควรพิจารณาความต้องการของผู้ประกอบการ (ใบปริญญาอาจไม่สำคัญอีกต่อไป)

5) การศึกษาทั่วไปจะเป็นหัวใจสำคัญในอนาคต ซึ่งมหาวิทยาลัยใดที่สามารถผลิตบัณฑิตออกมาให้มีความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ไม่ได้ก็จะไม่สามารถแข่งขันกับสถาบันอื่นได้

กรณีตัวอย่าง หัวข้อ Share & Learn ประสบการณ์จัดการศึกษาทั่วไปในยุคโควิด 19 โดย ผศ.ดร. กิติภูมิ มีประดิษฐ์ (มหาวิทยาลัยศรีปทุม) ผศ.ดร. ศศิธร สุวรรณเทพ (มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี) ดร.ปิยวัฒน์ ดิลกสัมพันธ์ (มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์) และ ผศ.พิสุทธิ พวงนาค (มหาวิทยาลัยรามคำแหง) สรุปลงได้ดังนี้

ทักษะที่ควรจะต้องสร้างให้นักศึกษามีในการจัดการเรียนการสอนหมวดวิชาศึกษาทั่วไป ได้แก่

- 1) ทักษะการสื่อสาร (Communication & Engagement)
- 2) ทักษะเรียนรู้ตลอดชีวิต (Long Life Learning)
- 3) สุขภาพกายที่ดี (Good Health)
- 4) สุขภาพจิตที่ดี (Good Mind)
- 5) ตระหนักภาวะสังคม (Global citizen) เป็นบุคคลที่ดำรงตนเป็นพลเมืองที่เข้มแข็ง
- 6) การทำงานร่วมกัน (Collaborative and Connection)
- 7) ความคิดสร้างสรรค์ (Creativity)
- 8) ทักษะการทำงานร่วมกัน (Collaboration Skills)
- 9) ความผูกพันทางสังคม (social engagement)
- 10) กรอบความคิดแบบเติบโต (Growth mindset)
- 11) ความเป็นพลเมืองดิจิทัล (Digital Citizenship)

ปาฐกถาพิเศษ เรื่องการสอนคุณธรรมจริยธรรมให้กับนักศึกษาในศตวรรษที่ 21 โดยครูปลัดปัญญาารวัฒน์ (हररषषष ढढढ महासस) กล่าวโดยสรุปลงได้ดังนี้

ผู้สอนต้องจัดกระบวนการจัดการเรียนการสอนผ่านการ Coaching เพื่อให้ นักศึกษาสามารถประเมินตนเองได้ (Self-Discovery) และมีความเข้าใจตนเอง (Self-Understanding) เพื่อให้สามารถหาความหมายของชีวิตที่แท้จริงของตนเองว่าต้องการอะไร เมื่อนักศึกษามีความเข้าใจตนเองก็จะสามารถออกแบบชีวิตตนเอง

“การศึกษาคือการออกแบบชีวิตตนเอง (Designing Goal Life) เนื่องจากโลกปัจจุบันเป็นโลก Digital ส่งผลให้จิตใจมนุษย์จึงไว เร็ว และแรง (Mind Digital) การศึกษาต้องมีความสัมพันธ์กับวิถีคิดของคน ผู้สอนจึงมีหน้าที่ออกแบบหลักสูตรให้ตอบโจทย์ของผู้เรียนให้ได้”

“นอกจากนี้การสอนในปัจจุบันต้องมีจริยธรรมเป็นฐานของการบูรณาการต่างๆ จัดกระบวนการเรียนรู้ที่มีสติ สมาธิเป็นฐาน โดยเรียนรู้จากการลงมือปฏิบัติ ต้องสอนให้ผู้เรียนเข้าใจตนเองและเข้าใจโลกเพื่อให้เกิด Growth Mindset แทน Fixed Mindset

การบรรยาย หัวข้อ ศึกษาทั่วไปในอนาคต METAVERSE เชื่อมการเรียนรู้ระหว่างโลกจริงและโลกเสมือน โดย รศ.ดร.สุรพล บุญลือ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี และรศ.ดร.อนิรุทธ์ สติมัน มหาวิทยาลัยศิลปากร

โลกเสมือนในยุคจักรวาลอนันตมิติ สร้างโลกแห่งการเรียนรู้ที่ไร้ขีดจำกัด จากประสบการณ์ของวิทยากรในการจัดการเรียนการสอนผ่าน METAVERS โดยการเปรียบเทียบผลการเรียนรู้ของนักศึกษาระหว่างการจัดการเรียนการสอน METAVERS Classroom กับ Virtual Classroom พบว่า นักศึกษา METAVERS Classroom มีผลการเรียนรู้เฉลี่ยสูงกว่า Virtual Classroom เล็กน้อยอย่างไม่มีนัยสำคัญ และเมื่อสอบถามความรู้สึกของนักศึกษาพบว่านักศึกษา METAVERS Classroom รู้สึกชอบเข้าเรียนแบบ METAVERS Classroom เนื่องจากนักศึกษารู้สึกว่าได้ดูสไลด์ชัดขึ้น นักศึกษาสามารถดูแบบ 3D ได้ (กรณีดูตัวอย่างหรือสถานที่) นักศึกษาสามารถพูดคุยกับเพื่อนได้อย่างอิสระ มีอิสระในการเรียนเนื่องจากปิดกล้องปิดไมค์โทรศัพท์ ทำให้เกิดความกระตือรือร้นอยากเรียน

การใช้ METAVERS ในการจัดการเรียนการสอนวิชาศึกษาทั่วไปนั้น สิ่งที่สำคัญที่จะทำให้นำไปใช้ได้อย่างประสบความสำเร็จคือ อาจารย์ผู้สอนต้องรู้ Content ในสิ่งที่ต้องการสอนนักศึกษา และรู้ว่าจะจัดกิจกรรมอะไร ซึ่งมีแนวทางดังนี้

- จัดให้นักศึกษาเรียนรู้แล้วประเมินทักษะต่างๆ ได้ เพื่อช่วยผ่อนคลายความกดดัน เช่น จัดกิจกรรมผ่านเกมส์ Walk Rally

- เหมาะกับการเรียนรู้แบบสืบเสาะแสวงหาความรู้แล้วให้ผู้เรียนสรุปความรู้ที่ได้

- สามารถจัดให้เรียนรู้ในรูปแบบการเยี่ยมชมนิทรรศการ

- จัดการเรียนรู้แบบแก้ปัญหา (Problem base learning)

- ใช้กระตุ้นให้เกิด (Active Learning) ลดความกดดันในการเรียน

- สร้างทักษะ (Critical thinking) การทำงานร่วมกัน (Team) และความคิดสร้างสรรค์ (Creative Thinking)

software แนะนำ ได้แก่ Startial.io เป็น free software เทคโนโลยีที่รองรับตั้งแต่ 4G internet ความไว 50 เมกะบิต ขึ้นอยู่กับความเร็ว
